

مقدمه ای بر درک فرهنگ ترافیک

تألیف:

رضا عبدالرحمانی

سرشناسه : عبدالرحمانی، رضا
عنوان و نام پدیدآور : مقدمه ای بر درک فرهنگ ترافیک / رضا عبدالرحمانی
مشخصات نشر : تهران: دانشگاه علوم انتظامی ناجا، ۱۳۸۸
مشخصات ظاهری : ۲۱۲ص
شابک: ۲۵۰۰۰ ریال: ۷-۷-۸۳-۷۶۴۸-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی : فیا
یادداشت : کتابنامه : ص. ۱۳۷-۱۴۳.
موضوع : ترافیک
شناسه افزوده : دانشگاه علوم انتظامی ناجا
رده بندی کنگره : ۱۳۸۸ م ۷۲/ع ۳۳۳/HE
رده بندی دیویی : ۳۸۸/۳۱
شماره کتابشناسی ملی: ۱۷۱۶۸۵۳

مقدمه ای بر درک فرهنگ ترافیک

نویسنده : رضا عبدالرحمانی
ناشر: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی
ویراستار : ایرج رضایی
صفحه آرا : مجید رمضانی
طراح جلد: مرضیه مهدیخانی
چاپ اول: ۱۳۸۸
شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه
قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال
لینوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و نشر ساعس ناجا (ایمان)
مجوز سازمانی: ۱۰/۶۱۶۸۰

نشانی : تهران- انتهای اتوبان شهید همت غربی- بعد از پل رودخانه کن

دانشگاه علوم انتظامی - معاونت پژوهش - اداره چاپ و نشر

تلفن: ۴۸۹۳۱۷۷۶ - ۴۸۹۳۱۲۸۷

نمابر: ۴۸۹۳۱۲۸۷ - ۴۸۹۳۱۲۸۹

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰	پیشگفتار ناشر
۱۱	دییاجه
۱۲	مقدمه نویسنده
۱۹	بخش اول: کلیات
۲۰	فرهنگ چیست و چه کیفیتی دارد؟
۲۵	تعریف ترافیک و حمل و نقل
۲۷	ماهیت جامعه شناختی فرهنگ ترافیک
۲۹	حوزه موضوعی جامعه شناسی ترافیک
۳۰	مهندسی حمل و نقل و ترافیک
۳۰	روان شناسی ترافیک
۳۱	روان شناسی اجتماعی
۳۱	انسان شناسی
۳۲	مطالعات فرهنگی

۳۲	 شهرسازی و طراحی شهری
۳۳	 معماری
۳۳	 جامعه شناسی و ترافیک
۳۷	 تاریخچه تحرک و ترافیک
۴۱	 روایت نخست: چهار مرحله از تحول انقلابی حمل و نقل و ترافیک
۴۱	 روایت دوم: جابه جایی و حمل و نقل در دوره پیش از مدرن، مدرن و پسا مدرن
۴۴	 ضرورت و اهمیت مطالعه ترافیک از دیدگاه فرهنگ
۴۶	 ترافیک به مثابه رسانه
۴۹	 بخش دوم: نظریه های تفسیری و روش شناختی تفسیری فرهنگ ترافیک
۵۰	 مقدمه
۵۵	 نظام معانی (فرهنگ) و ترافیک
۵۸	 چگونه می توان معانی کنش های ترافیکی را درک کرد؟
۶۰	 چرا و چگونه معانی غیر واقعی به کار می روند؟
۶۴	 چرا کنشگران ترافیکی به این دوگانگی معانی رسیده اند؟
۶۶	 پیامدهای این دوگانگی معانی در حوزه ترافیک چیست؟

۶۸	چه باید کرد؟
۷۱	بخش سوم: عناصر فرهنگ ترافیک کدامند؟
۷۲	مقدمه
۷۲	کیفیات و ملاحظات فرهنگ ترافیک
۷۵	حرکت و جابه جایی در فراسوی زمان و مکان
۸۱	ساعت چه وقتی از زمان را نشان می دهد؟
۸۵	حرکت و جابه جایی در فضا
۸۵	فضا به مثابه عنصری غیر مادی
۸۹	فضاهایی با فواصل گوناگون و شیوه های عمل متفاوت
۹۴	حرکت و جابه جایی در فضایی پر ازدحام
۹۶	به سوی فناوری های برتر جابه جایی و ترافیک
۹۹	فناوری یک تاز عرصه نبرد
۱۰۶	وام گیری فناوری از جوامع دیگر
۱۰۹	مسیرهایی که مسدود هستند یا به بی راه می روند
۱۱۲	چرا مهندسان درکی اندک از فناوری دارند؟

۱۱۷	 مثلث مهندسی، آموزش و ضمانت اجرا.....
۱۱۸	 شیوه های مصرف در حمل و نقل و ترافیک.....
۱۲۵	 سبک زندگی و کنش ترافیکی.....
۱۳۹	 بخش چهارم: فرآیند نشر و آهنگ پذیرش طرح های نوآورانه ترافیکی.....
۱۴۰	 مقدمه.....
۱۴۱	 نشر چیست؟.....
۱۴۲	 نوآوری کدام است؟.....
۱۴۳	 نوآوری و طرح های نوآورانه به عنوان پدیده ای فرهنگی.....
۱۴۴	 چه ارتباطی میان ویژگی های نوآوری و آهنگ پذیرش و نشر وجود دارد؟.....
۱۴۵	 مزیت نسبی نوآوری.....
۱۴۸	 سازگاری نوآوری با ارزش ها، تجارب پیشین و نیازها.....
۱۵۳	 پیچیدگی نوآوری.....
۱۵۴	 آزمون پذیری نوآوری.....
۱۵۷	 قابلیت رویت نوآوری.....
۱۵۹	 بخش پنجم: نقش پلیس راهور در آهنگ پذیرش الگوی ترافیکی جدید.....

۱۶۰	مقدمه
۱۶۱	مأمور تغییر چه کسی است؟
۱۶۵	مأمور تغییر چه تصویری باید از کنشگران ترافیکی داشته باشد؟
۱۶۸	مشکلات پیش روی پلیس و سازمان پلیس راهور (به عنوان مجریان طرح نوآورانه).
۱۷۲	اگر برنامه ریزی دقیق و منابع مالی فراوان باشد، همه چیز درست می شود.
۱۷۳	پلیس راهور با نقش هایی متفاوت از نقش های سازمانی
۱۸۷	علل موفقیت برخی از مأموران اجرای طرح های ترافیکی
۱۸۹	لزوم همدلی مأمور اجرای طرح با کنشگر ترافیکی
۱۹۱	اشاعه طرح های نوآورانه ترافیکی از نوع پیشگیرانه
۱۹۱	فراگرد نوآوری از دیدگاه سازمان های اجرا کننده طرح
۱۹۵	بخش ششم: چرا فرهنگ و جامعه شناسی فرهنگ (ترافیک)؟
۲۰۱	منابع و مآخذ

پیشگفتار ناشر

ترافیک از جمله مفاهیم چند بعدی و پیچیده ای است که از نظر عامه به معانی کندی حرکت و متوقف شدن خودروها، راهبندان، قفل شده راه ها و عبور و مرور دشوار است که معمولاً با ضایعات انسانی و مالی همراه است. از نظر فنی نیز ترافیک به معنای جا به جایی ایمن، به صرفه، سریع و راحت کالا و مسافر از طریق وسایل نقلیه در راه ها و مسیرها با در نظر گرفتن قواعد و مقررات ترافیکی و رهگذران پیاده و حیوانات است.

حمل و نقل و ترافیک، در معنای جامعه شناختی آن، پدیده ای اجتماعی است که با یکی از مهم ترین نیازهای بشری یعنی نیاز به تحرک و جا به جایی سر و کار دارد. در واقع ترافیک از جمله پدیده های اجتماعی فرهنگ در هر جامعه ای است که نیاز به تحرک و جا به جایی را در تمامی معابر درون شهری برای کنشگران ترافیکی به شکل سازماندهی، برآورده می سازد. این نهاد اساسی ریشه در فرهنگ جامعه داشته و فهم تعریف آن جز در چارچوب معانی و مفاهیم موجود در فرهنگ ممکن نیست؛ بنابراین، ترافیک به عنوان «نهاد اجتماعی» موضوع اصلی و محوری جامعه شناسی ترافیک و حمل و نقل است.

کتاب حاضر تعریف جامعه شناختی از فرهنگ و فرهنگ ترافیک و نیز تأثیرات فرهنگ بر ترافیک و رفتارهای ترافیکی است. بی شک این اثر در نوع خود نو بوده و با توجه به آنکه هر اثر جدیدی از کاستی هایی برخوردار است؛ بنابراین از متخصصان و کارشناسان آگاه و خبره انتظار داریم ما را از نظرات کارشناسانه و سازنده خود بی بهره نگذارند تا در ویرایش های بعدی بتوانیم آن نواقص را برطرف کنیم.

معاونت پژوهش دانشگاه علوم نظامی

دیباچه

انسان با یادگیری دقیق و درست هنجارها و قواعد ترافیکی آنها را درونی می‌سازد و پس از تکرار آن، رفتارهای درست به‌صورت عادت در فرد شکل می‌گیرد. براساس نتایج به دست آمده هر چه اجتماعی شدن بهتر صورت پذیرد و افراد، هنجارهای ترافیکی را به صورت کامل آموزش ببینند، آنان هنجارهای ترافیکی را بهتر درونی کرده و از مقررات قوانین راهنمایی و رانندگی سرپیچی نمی‌کنند؛ در نتیجه میزان انضباط ترافیکی افراد آن جامعه ارتقا می‌یابد.

امروزه روند روبه رشد استفاده از خودرو و گستره عبور و مرور (ترافیک) الزاماً طیف وسیعی از جامعه را در بر می‌گیرد و ضرورتاً احترام و التزام به حقوق دیگران و حقوق شهروندی از سوی تمامی آحاد مردم و دولت مردان را می‌طلبد.

فرهنگ غنی ایرانی که مزین به تربیت دینی شده است در تمامی قرون و اعصار زندگی به دلیل ارزش‌های الهی به همراه روحیه اخلاقی ایرانیان همواره در تمامی جنبه‌های فردی و اجتماعی سرآمد ملل و جوامع بوده است. تسری این فرهنگ در عملکرد رانندگان، عابران و تمامی سازمان‌های ذی‌ربط در امر عبور و مرور می‌تواند موجب رشد و ارتقای مقوله ترافیک در کشور شود.

کتاب «مقدمه‌ای بر درک فرهنگ ترافیک» که پیش روی شما خواننده گرامی است، حاصل این ایده است که بخش مهمی از فرهنگ ایرانی، برگرفته از آموزه‌های دینی و ملی است که می‌تواند با توجه بیشتر به آن وضعیت فعلی آمد و شد در کشورمان را متحول سازد. امید است این کتاب در رسیدن به اهداف خود، به صورت مطلوب عمل کرده باشد و از آنجا که هیچ اثری کامل نیست از علاقه‌مندان و متخصصان این انتظار می‌رود که نظرات اصلاحی خود را به معاونت پژوهش دانشکده علوم و فنون راهنمایی و رانندگی ارائه فرمایند.

دانشکده علوم و فنون راهنمایی و رانندگی

مقدمه نویسندگان

«مقدمه ای بر درک فرهنگ ترافیک» کتابی است که با هدف طرح تعریفی «جامعه شناختی» از فرهنگ و فرهنگ ترافیک و نیز تأثیرات فرهنگ بر ترافیک، به رشته تحریر در آمده است. به عبارت دیگر، در این کتاب سعی بر آن بوده است تا فرهنگ ترافیک از دیدگاه جامعه‌شناسی بررسی شود؛ هر چند به گفته «ریموند ویلیامز» جامعه‌شناسی فرهنگ راه درازی برای توضیح پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی در پیش دارد (ویلیامز، ۱۳۸۰). کتاب حاضر در اصل، بخشی از نظرهایی است که در نگاشته دیگر مؤلف (با عنوان: جامعه‌شناسی حمل و نقل و ترافیک) مطرح شده است.

ساختار ظاهری کتاب حاضر، در آغاز در قالب مقاله تدوین شده و قرار بود در چهار مقاله جداگانه به چاپ رسد. این بدان معناست که در ابتدا، قصد نگارش چنین کتابی با این حجم و کیفیت وجود نداشت و بعداً بنا به عللی در قالب کتاب حاضر در آمد. عناوین آن چهار مقاله عبارت بود از:

۱. «فرهنگ ترافیک چیست و متعلقات آن کدام است؟»
 ۲. «مناسبات میان فرهنگ (نظام معانی) و کنش‌های ترافیکی»
 ۳. «فرآیند نشر و آهنگ پذیرش طرح‌های نوآورانه ترافیکی»
 ۴. «نقش پلیس راهور در میزان و آهنگ پذیرش الگوی ترافیکی جدید».
- دو مقاله ابتدایی، نگاهی نظری به فرهنگ و جامعه‌شناسی فرهنگ داشت و بر آراء نظری فرهنگ تأکید می‌کردند و دو مقاله پایانی بر جنبه‌های عینی و کاربردی فرهنگ ترافیک و نظریه‌های ارتباطی به ویژه رویکرد نوسازی توسعه «اورت ام. راجرز و اف. فلوید شومیکر» در کتاب «رسانش نوآوری» معطوف بود. این چهار مقاله خمیرمایه اصلی کتاب را تشکیل می‌دهد.

با اینکه چارچوب کتاب بر اندیشه‌های فرهنگ ترافیک در آثار غربیان مبتنی است، کتاب مملو از مثال‌ها و مصادیق مختلف در حوزه فرهنگ ترافیک در کشور خودمان است. با این امید که از دیدگاه آن مثال‌ها و مصادیق، درک فرهنگ ترافیک برای خواننده بومی آسان‌تر

شود. مقاله های یادشده با توصیه معاون محترم پژوهش دانشگاه علوم انتظامی، جانشین ایشان و نیز اعضای شورای پژوهش با توجه به راهبردهای پژوهشی دانشگاه در قالب کتاب فعلی درآمد. بنابراین، آنچه پیش روی شما است متن کامل چهار مقاله است که با افزودن مطالبی بدان و شرح و بسط فصول، به زیور طبع آراسته شده است.

قدردانی و تشکر

مایلم در آغاز کتاب از تمام کسانی که نقش مهمی در بدید آوردن این کتاب داشته اند، قدردانی کنم. نخست از دوست عزیزم دکتر بهزاد دوران که مرهون یاری ها و نظرهای ارزشمند وی در شکل گیری این کتاب هستم. سپس از معاون محترم پژوهش دانشگاه علوم انتظامی جناب سرهنگ نادری و جانشین ایشان جناب سرهنگ محبوبی منش که تمام همت خویش را صرف فراهم کردن شرایط چاپ و انتشار این کتاب کرده اند و همچنین از کمیته تألیف و ترجمه پژوهش دانشگاه که مقدمات تصویب آن را مهیا کردند، تشکر می کنم. در آخر از ویراستار محترم کتاب که با خلایق و علاقه شخصی خود، متن کتاب را روان تر کرد، سپاسگذارم. کتاب را به همسرم که وقت و حوصله ای بسیار را به خرج داد تا کار به پایان رسد، تقدیم می کنم.

رضا عبدالرحمانی

درباره سامان کتاب

از صورت و ظاهر مقاله ها که بگذریم، محتوای کلی کتاب، مشتمل بر موضوعاتی است که سعی شده است در کتاب ما را از فرهنگ ترافیک به معنای دقیق کلمه آشنا کند، ضمن آنکه ما را از برداشت های غیر فنی و نازک شده از فرهنگ ترافیک بر حذر می دارد. به جرأت می توان گفت بسیاری از نوشته های موجود حول فرهنگ ترافیک در کشورمان، در کی نادرست از فرهنگ و البته از ترافیک به خوانندگان ارائه می کنند. حال آنکه این کتاب ادعا می کند در کی خاص از فرهنگ ترافیک در قالب یکی از رویکرهای جامعه شناختی ارائه می کند؛ هر چند ممکن است این نوع برداشت در نزد برخی خوش نیاید. در کتاب سعی شده است اگر تعریف، مثال یا مطلبی مطرح می شود، همگی در چارچوب نظریه ای واحد باشد تا درک ترافیک برای خواننده آسان تر و به لحاظ علمی، اشکال های کمتری متوجه آن شود.

به همین منظور در ابتدا تلاش شده است تعریفی از فرهنگ و فرهنگ ترافیک مطرح شود، سپس ضرورت نگاه جامعه شناختی به فرهنگ ترافیک روشن شود. در بخشی از محتوای این قسمت سعی شده است تا مشخص شود اگر بخواهیم ترافیک را به زبان جامعه شناسی بازگویم، ترافیک و فرهنگ ترافیک چگونه بازنمایی خواهد شد و به چه روش و عناصری توجه خواهد شد. در همین راستا، حوزه موضوعی فرهنگ ترافیک بازگو شده است تا بدین وسیله حوزه های علم و دانشی که ترافیک، موضوع مورد مطالعه آنهاست، همراه با روش شناسی آنها روشن شود. در ادامه، تاریخچه مطالعات مربوط به ترافیک و حمل و نقل از دیدگاه فرهنگ بیان می شود و در آن سیر تحولات فرهنگ ترافیک و حمل و نقل پیش از اختراع چرخ تا اختراع هواپیماها (که مارشال مک لوهان همه را در امتداد هم می داند) عرضه می شود و اهمیت برخی ابداعات و تأثیر آنها بر تحرک و جابه جایی بیان می شود.

اما اینکه چرا باید ترافیک را از دیدگاه فرهنگ بررسی کرد؟ و اینکه اهمیت مطالعه فرهنگ ترافیک چیست؟، موضوعی است که خواننده پس از تاریخچه، آن را مطالعه خواهد کرد. آخرین مبحث این بخش مطلبی است که به تأسی از «مارشال مک لوهان» ترافیک به مثابه یک رسانه بررسی شده است.